

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ**

Виконала
здобувачка ступеня вищої освіти
«магістр»
спеціальності 013 Початкова освіта
Антоніна ЯКОВЧУК

Керівник:
**кандидат педагогічних наук, доцент
Тетяна КОСТОЛОВИЧ**

Рецензенти:
к.філол.н., доц. кафедри теорії і методики
початкової освіти Волинського
національного університету
імені Лесі Українки
Оксана ДАНИЛЮК;
к.пед.н., доц. кафедри педагогіки
початкової, інклюзивної та вищої освіти
РДГУ
Оксана СИНЬЧУК

Рівне – 2025 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	7
1.1. Поняття та сутність самостійної роботи у професійній підготовці педагогів	7
1.2. Лінгводидактичні умови самостійної роботи	17
1.3. Форми, методи й засоби організації самостійної роботи студентів	25
Висновки до першого розділу	34
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	36
2.1. Вихідні положення експериментального дослідження	36
2.2. Організація і проведення експериментально-дослідного навчання за розробленою методикою	46
2.3. Аналіз ефективності проведеної роботи	56
Висновки до другого розділу	62
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах модернізації освіти особливої актуальності набуває проблема підготовки висококваліфікованих учителів початкових класів, здатних не лише ефективно навчати, а й самостійно вдосконалювати свою професійну майстерність. Одним із важливих аспектів професійної підготовки майбутнього вчителя є формування здатності до самостійної роботи, зокрема у процесі оволодіння методикою навчання української мови в початковій школі.

Самостійна робота студентів – це не лише форма організації освітнього процесу, а й засіб розвитку їхньої пізнавальної активності, творчості, критичного мислення. У контексті підготовки до викладання української мови в початкових класах самостійна робота сприяє кращому засвоєнню методичних основ навчання, формуванню вмінь аналізувати мовні явища, добирати ефективні методи і прийоми викладання, адаптувати навчальний матеріал відповідно до вікових особливостей молодших школярів.

Проблема організації самостійної роботи студентів педагогічних спеціальностей є предметом широкого науково-педагогічного аналізу та розглядається з різних аспектів. Зокрема, увага дослідників зосереджена на теоретико-методичних засадах, умовах ефективної організації цієї діяльності, а також на її значенні у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Особливої актуальності набуває аналіз наукових праць І. Беха, І. Зимньої, В. Семиченко, В. Бондаря, Л. Бондар, В. Буряка, В. Козакова, О. Малихіна, М. Солдатенка, І. Шимка, М. Вашуленка, Н. Голуб, І. Дроздової, К. Климової, О. Любашенка, Л. Мамчур, С. Омельчука, Е. Палихати, М. Пентилюк, І. Хом'яка та інших учених. Їхні наукові підходи свідчать про глибоке, комплексне й багатопланове осмислення означеної проблематики. Дослідники наголошують на важливості самостійної навчальної діяльності як чинника розвитку фахової самосвідомості, пізнавальної активності,

відповідальності та готовності студентів до майбутньої професійної діяльності.

Актуальність проблеми, недостатня її розробленість в українській лінгводидактиці, а також зростаюча потреба у вдосконаленні професійної підготовки майбутніх учителів зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи «Організація самостійної роботи майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність організації самостійної роботи майбутніх учителів у процесі підготовки до навчання української мови в початкових класах.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність самостійної роботи у професійній підготовці педагогів.

2. Визначити лінгводидактичні умови організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів.

3. Дослідити форми, методи й засоби організації самостійної роботи студентів та визначити їх ефективність у професійній підготовці майбутніх учителів.

4. Експериментально перевірити ефективність організації самостійної роботи майбутніх учителів у процесі підготовки до навчання української мови в початкових класах.

Об'єкт дослідження – процес організації самостійної роботи студентів у процесі підготовки до викладання української мови в початкових класах.

Предмет дослідження – форми, методи й засоби організації самостійної роботи студентів у підготовці до навчання української мови молодших школярів.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети дослідження використано такі **методи дослідження**:

1. **Теоретичні:** аналіз, узагальнення науково-педагогічної, психолого-дидактичної та методичної літератури з теми дослідження; аналіз навчальних програм і підручників з методики навчання української мови;

2. **Емпіричні:** спостереження за освітнім процесом, бесіди з викладачами та студентами, анкетування, аналіз результатів самостійної діяльності студентів;

3. **Статистичні:** кількісний і якісний аналіз результатів педагогічного експерименту з метою оцінки ефективності впровадженої системи самостійної роботи.

Практичне значення дослідження полягає у можливості впровадження результатів у процес підготовки майбутніх учителів початкової школи. Розроблені підходи до організації самостійної роботи можуть бути використані у викладанні методики української мови, сприяючи розвитку методичної компетентності студентів, їхній здатності самостійно планувати та реалізовувати освітній процес у початкових класах.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювались на звітній науковій конференції викладачів і студентів РДГУ (травень 2025 року) та засіданні кафедри теорії і методик початкової освіти (травень 2025 р., листопад 2025 р.).

Взяла участь у V Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Нова українська школа в дії: Актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку» (Рівне: РДГУ, 14 травня 2025 р), Науково-практичній конференції науковців та студентів з міжнародною участю «Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття» (Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 19 травня 2025 р.), I Регіональній науково-практичній конференції «Сучасний освітній простір: актуальні питання теорії та практики» Чортків: Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Олександра Барвінського, 20 травня 2025 р.), X Міжнародній студентській науковій конференції «Сучасні

аспекти та перспективні напрямки розвитку науки» (Луцьк: ГО «Молодіжна наукова ліга», 24 жовтня 2025 р.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 2 одноосібних публікаціях (тезах).

1. Яковчук А. Поняття та сутність самостійної роботи у підготовці майбутніх учителів початкових класів (тези). *Актуальні проблеми та стратегії розвитку початкової освіти: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Рівне, 14 травня 2025 року). Рівне: РДГУ, 2025. С. 152–154.

2. Яковчук А. Організація самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів (тези). *Сучасні аспекти та перспективні напрямки розвитку науки: матеріали X Міжнародної студентської наукової конференції* (м. Луцьк, 24 жовтня, 2025 рік). ГО «Молодіжна наукова ліга». Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025. С. 291–292.

Структура й обсяг дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 78 найменувань, додатків. Повний обсяг роботи становить 86 сторінок (із них 67 сторінок основного тексту). Текстову частину проілюстровано 3 таблицями.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретико-експериментальне дослідження проблеми організації самостійної роботи майбутніх учителів у процесі підготовки до навчання української мови в початкових класах. Аналіз наукових джерел і нормативно-правових документів свідчить, що самостійна робота студентів є фундаментальною складовою освітнього процесу. Вона виступає як організована, цілеспрямована, методично та педагогічно супроводжувана діяльність, спрямована на засвоєння знань, розвиток професійних умінь і особистісних якостей.

Уточнено, що визначення сутності самостійної роботи дозволяє підкреслити її роль як механізму професійного становлення. Вона формує здатність студента до самостійного планування, оцінки та корекції власної діяльності, а також до ухвалення педагогічно обґрунтованих рішень в освітньому процесі. Самостійна робота є засобом розвитку професійної компетентності, формування критичного мислення, самодисципліни та відповідальності, що є необхідними для сучасної педагогічної діяльності.

У роботі визначено організаційно-педагогічну структуру самостійної роботи, виділено її форми (під керівництвом викладача, під опосередкованим керівництвом, без керівництва), типи (аудиторна, позааудиторна) та види (самостійна робота відтворюючого характеру, в межах якої студент використовує набуті знання; самостійна робота пізнавально-пошукового характеру, в межах якої студент набуває нових знань; самостійна робота творчого характеру, в межах якої студент створює дещо нове, оригінальне).

Уточнено, що ефективна організація самостійної роботи можлива лише за умови створення комплексних лінгводидактичних умов. Вони передбачають інтеграцію мотиваційних, організаційно-методичних, змістових, контрольних-рефлексивних та практико-орієнтованих аспектів освітнього процесу. Таке поєднання сприяє формуванню професійної компетентності студентів, стимулює їхню пізнавальну активність і

самостійність, забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичного досвіду та створює основу для безперервного професійного розвитку майбутнього вчителя початкових класів.

Описано, що для майбутніх учителів початкових класів самостійна робота з мовознавчих дисциплін будується на загальнодидактичних та лінгводидактичних принципах, що визначають логіку освітнього процесу, форми і методи навчання. Основні загальнодидактичні принципи, які реалізуються в дослідженні, містять науковість, фундаментальність, послідовність і систематичність, відповідність індивідуальним особливостям, свідомість і творчу активність, доступність і оптимальність, професійну спрямованість та єдність теорії та практики. Специфічні лінгводидактичні принципи охоплюють функціонально-стилістичну спрямованість, комунікативну значущість, взаємозв'язок усіх розділів мовознавства, актуалізацію мовних знань та удосконалення мовленнєвої діяльності.

Психологічні принципи організації самостійної роботи передбачають чітке планування, визначення цілей і завдань, врахування закономірностей сприйняття та пам'яті, вікових особливостей студентів, забезпечення зворотного зв'язку та формування умінь самостійно працювати з інформацією.

Методи організації самостійної роботи охоплюють пошук і аналіз інформації, глибоке студіювання теоретичного матеріалу, застосування інформаційних технологій, використання здобутої інформації на практиці, рефлексію та самооцінювання, узагальнення й прогнозування, проблемний пошук та дослідницьку діяльність, проєктну роботу. Реалізація цих методів забезпечує розвиток критичного мислення, самодисципліни, організаційних та дослідницьких компетентностей студентів.

Засоби організації самостійної роботи містять електронні та друковані дидактичні ресурси, індивідуальні та групові завдання, інтерактивні платформи, освітні блоги, дидактичні ігри, навчально-методичний супровід. Ефективність їх застосування залежить від мотивації студентів, доступності та структурованості матеріалу, оперативного зворотного зв'язку, прозорого

контролю результатів та інтеграції локального освітнього середовища у світовий освітній простір.

Педагогічний експеримент проходив у кілька етапів: 1) констатувальний (підготовчий) – для визначення початкового рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів; 2) формувальний (основний) – проведення експериментального навчання за розробленою програмою; 3) контрольний (завершальний) – підбиття підсумків і аналіз отриманих результатів.

На констатувальному етапі експерименту було проведено анкетування викладачів та студентів з метою з'ясування початкового рівня підготовленості майбутніх учителів до організації самостійної роботи в процесі навчання української мови. Було визначено рівень сформованості їхніх професійних компетентностей, виявлено сильні та слабкі сторони у володінні методами та засобами організації самостійної діяльності, а також ступінь мотивації до професійної підготовки. Зібрані дані стали базою для формулювання цілей і завдань експериментального навчання.

Експериментальна програма передбачала поетапну організацію самостійної роботи студентів експериментальної групи: перший етап – мотиваційний – спрямований на розвиток мотиваційно-пізнавальної сфери студентів через рефлексивну діяльність (самоаналіз, самооцінювання) та діагностику базових знань і вмінь. Для цього застосовувалися різні форми та методи, а саме: робота з лекційними конспектами та першоджерелами, тестові завдання, дискусії та ділові ігри, що дозволяло виявити початковий рівень підготовки та стимулювати інтерес до навчання. Другий етап – формувально-операційний – передбачав розроблення змісту самостійної роботи та організацію діяльності студентів із поступовим переходом від репродуктивних до дослідницько-творчих завдань. Використовувалися вправи за зразком, складання планів до текстів, робота з мультимедіаресурсами, підготовка творчих робіт і презентацій, аналіз міжпредметних завдань та міні-досліджень, що забезпечувало формування професійних компетентностей та розвиток

аналітичного і критичного мислення. Третій етап – контроль-рефлексивний – полягав у діагностиці та самодіагностиці рівня сформованості ключових складників професійної компетентності. Для оцінки результативності застосовувалися методи самооцінювання, взаємооцінювання, рецензування робіт, підготовка тез, анотацій і наукових доповідей, проведення презентацій та публічних обговорень, що сприяло розвитку дослідницьких, лінгводидактичних та самоосвітніх компетентностей студентів.

Контрольний етап передбачав оцінку результатів експериментальної роботи, визначення рівня сформованості ключових складників професійної компетентності студентів, а також ефективності застосованих форм, методів і засобів організації самостійної роботи.

Отже, результати експериментальної роботи підтвердили ефективність діяльнісного підходу під час організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів у підготовці до навчання української мови. Такий підхід сприяє формуванню професійної компетентності, розвитку умінь самостійно планувати й організовувати освітній процес, підвищує мотивацію студентів і створює основу для їхньої успішної професійної діяльності.